

УДК: 93/94 (497.11)

ISSN 2956-0276

# **СВЕДОК ВРЕМЕНА**

**ЧАСОПИС УДРУЖЕЊА ИСТОРИЧАРА  
РАСИНСКОГ ОКРУГА**

**Књига 1/2022.**

**Крушевац 2022.**

## Садржај

Александар М. Савић, Нишки валија Мехмед Хуршид-паша и крађа стоке у пограничним селима Крушевачког округа 1850-1851 .....	7
Никола Арсић, Како се некада радило за свој род .....	19
Мирослав Вукчевић, Глуви и класична Грчка .....	36
Бојан Панић, Посета краља Петра I Карађорђевића Крушевцу и откривање Споменика косовским јунацима на Видовдан 1904. године према писању „Српских новина“ и „Политике“ .....	55
Есад Попара, Стругара „Јастребац“ у Шипачком потоку .....	63
Дарко Михајловић, Ослобођење Крушевца 1833. године .....	85
Рецензија књиге „Историја Крушевца током шест и по векова са одабраним изворима“, аутора Милана Милошевића, Бојана Панића и Ане Филиповић (Иван Ристић).....	93
Рецензија књиге „Историја Крушевца током шест и по векова са одабраним изворима“, аутора Милана Милошевића, Бојана Панића и Ане Филиповић (Александар Миљковић).....	95
О Удружењу историчара Расинског округа .....	98
Упутство за ауторе.....	100

УДК:94:343.71(497.11)"1851/1852"  
327(497.11:560)"1851/1852"  
34:929 Мехмед Хуршид-паша

**Др Александар М. Савић**  
асистент  
Универзитет у Београду  
Филозофски факултет  
Одељење за историју  
aleksandar.m.savic@f.bg.ac.rs

## **НИШКИ ВАЛИЈА МЕХМЕД ХУРШИД-ПАША И КРАЂА СТОКЕ У ПОГРАНИЧНИМ СЕЛИМА КРУШЕВАЧКОГ ОКРУГА 1850–1851.\***

**Апстракт:** Мехмед Хуршид-паша је био валија Нишког ејалета у периоду од 1850. до 1852. године. У време његовог доласка у Ниш биле су учестале крађе стоке у пограничним селима Крушевачког округа, које су вршили Арнаути и поједини Срби из Прокупачке и Куршумлијске казе Нишког санџака. Поводом тога, у Нишу је у два наврата, крајем 1850. и у пролеће 1851. године, боравио Радован Петровић, крушевачки окружни начелник. Он је у име српске владе преговарао са нишким валијом о надокнади штете похараним лицима и спречавању даљих пљачкашких упада у Крушевачки округ. Истовремено, тим поводом се обраћао Високој Порти Константин Николајевић, српски капућехаја у Цариграду. Наш циљ у овом раду је да представимо кораке које је поводом тога предузимала Србија у Нишу и Цариграду, те да укажемо који је био крајњи резултат тих напора. Рад је написан на основу необјављене грађе српске провенијенције.

**Кључне речи:** Мехмед Хуршид-паша, Нишки санџак, Прокупачка и Куршумлијска каза, Кнежевина Србија, Крушевачки округ, кнез Александар Карађорђевић, Радован Петровић, Арнаути, Срби, крађе.

---

\* Реализацију овог истраживања финансијски је подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије у склопу финансирања научноистраживачког рада на Универзитету у Београду – Филозофском факултету (бр. уговора 451–03–68/2022–14/200163).

санцаке, санцаца на казе, у оквиру којих је могла да постоји један или више нахија. На челу ејалета су се налазиле валије, санцацама су управљали мутесарифи или кајмаками, а казама и нахијама мудире или мутеселими. Средином 19. века, у административном погледу, османска држава номинално је била подељена на 36 ејалета, 126 санцака и 1.267 каза. У европском делу државе постојало је 15 ејалета, 43 санцака и 376 каза. Нишки ејалет се делио на Нишки, Софијски, Самоковски и Ћустендилски санцак. Под директном управом нишког валије налазио се Нишки санцак, у чији састав је улазило шест каза: Нишка, Лесковачка, Прокупачка, Куршумлијска, Пиротска и Берковичка.<sup>3</sup>

Мехмед Хуршид-паша је именован за нишког валију и мутесарифа у лето 1850, а на своје опредељење је стигао 31. јула.<sup>4</sup> Показао се као ваљан управник и одан начелима Танзимата.<sup>5</sup> Установивши низ злоупотреба у Нишком санцаку сменио је мудире и ниже представнике извршне власти – буљукбаше, кр сердаре и сејмене и настојао да се примењују танзиматске реформе.<sup>6</sup> Будући да је био

---

<sup>2</sup> Датуми у главном тексту су наведени по новом, а у напоменама упоредо по старом и новом, изузев за датуме по хиџри који су упоредно наведени само по новом календару.

<sup>3</sup> Ранг ејалета званично су имале аутономне кнежевине – Србија, Влашка и Молдавија, као и град Београд. Архив Српске академије наука и уметности (=АСАНУ), Историјска збирка (=ИЗ), бр. 1.402; А. Ubicini, *Lettres sur la Turquie, I*, Paris, 1853, 43–51; С. Ризај, *Устројство Нишког ејалета*, Врањски гласник VI, Врање 1970, 306–308; А. Birken, *Die Provinzen des Osmanischen Reiches*, Wiesbaden, 1976, 50, 56, 79; А. S. Aličić, *Uređenje Bosanskog ejaleta od 1789. do 1878. godine*, Sarajevo, 1983, 17–76; М. Осmani, *XIX. Yüzyılda Niş Sancağı*, необјављен мастер рад, Универзитет Улудаг, Институт за друштвене науке – Одељење за исламску историју и уметност, Бурса, 2011, 26.

<sup>4</sup> Мехмед Хуршид-паша је пре именовања за нишког валију и мутесарифа био управник Румелијског ејалета (1850), у рангу мирмирана – паше од два туга. У истом звању је дошао у Ниш. Државни архив Србије (=ДАС), Министарство унутрашњих дела – Санитетско одељење (=МУД–С), 1850, Ф III, Р 65, Ћ. Вучковић – Попечитељству унутрашњих дела, Алексинац, 5/17. јул 1850; Ф IV, Р 26, исти – истом, Алексинац, 26. јул / 7. август 1850; М. Осmani, *Arşiv Belgelerine Göre Niş Sancağı (1839–1878)*, необјављена докторска дисертација, Универзитет Улудаг, Институт за друштвене науке – Одељење за исламску историју и уметност, Бурса, 2018, 39.

<sup>5</sup> Танзимат/Доба танзимата – реформско раздобље које је званично трајало од проглашења Хатишерифа од Гилхане, 3. новембра 1839, до доношења првог устава Османског царства, 19. децембра 1876. године. Види: А. Akyıldız, *Tanzimat*, TDV İslam Ansiklopedisi (=İA), С. 40, İstanbul, 2011, 1–10.

<sup>6</sup> Опширније о томе: В. Стојанчевић, *Јужнословенски народи у Османском царству од Једренског мира 1829. до Париског конгреса 1856. године*, Београд, 1971, 253–254; А. М. Савић, *На граници Кнежевине Србије: Пиротска каза (1839–1856)*, Пирот – од турске касабе до модерног града, преко Берлина и Версаја, зборник радова, Пирот, 2018, 14–15; М. Ранђеловић, *Османски управници Ниша у XIX веку (1799–1878)*, Ниш, 2022, 314–315, 316–317, 319.

управник санџака који се граничио са аутономном Кнежевином Србијом,<sup>7</sup> требало је да се стара о одржавању добросуседских односа, како са српским кнезом Александром Карађорђевићем (1842–1858), тако и са начелницима пограничних округа – Алексиначког, Крушевачког и Гургусовачког.<sup>8</sup> Главни проблем у односима нишких паша и српске владе средином 19. века биле су учестале грађе стоке у пограничним селима Крушевачког округа, нарочито у Крушевачком и Козничком срезу, које су вршили Арнаути и поједини Срби из Прокупачке и Куршумлијске казе. Наш циљ у овом раду је да представимо кораке које је поводом тога предузимала Србија у Нишу и Цариграду, те да укажемо који је био крајњи резултат тих напора.

\*\*\*

Интензивни пљачкашки упади и многобројни нерешени случајеви крађе стоке у пограничним селима Крушевачког округа довели су 1850. до узнемирености тамошњих житеља. Оштећени мештани више пута су се обраћали среским и окружним органима власти, тражећи накнаду или повратак покрадене стоке, као и спречавање даљих пљачкашких упада. Када је у лето исте године Илија Гарашанин, министар унутрашњих дела Кнежевине Србије, био на одмору у Рибарској Бањи, оштећена лица поднела су му жалбу, коју је он требало у њихове име да достави кнезу. У тужби су навели да им је од 1839. до средине 1850. године покрадено – 658 коња и кобила, 546 волова и крава и 1.078 оваца и коза.<sup>9</sup> С обзиром на то да су крађе учестале током јесени, мештани пограничних села поново су се обратили Окружном начелству у Крушевцу, тражећи да се проблем већ једном реши и уважи њихова жалба коју су поднели министру унутрашњих дела.<sup>10</sup>

---

<sup>7</sup> Опис пограничне линије види у: Р. Љушић, *Кнежевина Србија (1830–1839)*, Београд, 1986, 40–43.

<sup>8</sup> Кнежевина Србија је од 1839. до 1878. године била подељена на седамнаест округа на челу којих су се налазили окружни начелници. Окрузи су се делили на срезове, којима су управљали срески начелници. Године 1839. било је 52 среза, а до 1878. њихов број се повећао на 66. Крушевачки округ је био подељен на четири среза: Крушевачки, Кознички, Бугар-моравски и Јошанички. Љ. А. Поповић, *Шематизам Кнежевине Србије 1839–1851*, Београд, 1999, 57–98; Р. Љушић, *Српска државност 19. века*, Београд, 2008, 37–38.

<sup>9</sup> ДАС, Министарство иностраних дела – Инострано одељење (=МИД–И), 1850, Ф IV, Р 204, Р. Петровић – Попечитељству унутрашњих дела, Крушевац, 1/13. новембар 1850.

<sup>10</sup> ДАС, МИД–И, 1850, Ф IV, Р 204, Р. Петровић – Попечитељству унутрашњих дела, Крушевац, 1/13. новембар 1850; И. Гарашанин – Попечитељству иностраних дела, Београд, 11/23. новембар 1850; Ф IV, Р 80, исти – истом, Београд, 24. новембар / 6. децембар 1850.

Кнез Александар је сматрао да ће османске власти успети да спрече пограничне упаде у Србију, али то се показало илузорним. Будући да су током 1850. крађе стоке узеле већег маха, 6. децембра 1850, донета је одлуку да се у Ниш пошаље Радован Петровић, крушевачки окружни начелник, као изасланик српске владе. Он је био детаљно упознат са проблемима на српско-турској граници, јер је од 14. фебруара 1843. био начелник Крушевачког округа. Петровић је, на основу добијених инструкција од српске владе, требало да разговара са Мехмед Хуршид-пашом о пљачкашким упадима у пограничним селима Округа крушевачког, затражи накнаду за опљачкане и спречавање даљих упада лопова. Са собом је носио писма српског кнеза и београдског мухафиза Мехмед Васиф-паше, за нишког валију.<sup>11</sup>

Крушевачки окружни начелник је допутовао у Ниш 7. децембра и одсео је у конаку нишког митрополита Јоаникија II. Након што се сместио, посетио је нишког валију и предао му писма из Београда. Прочитавши писма српског кнеза и београдског мухафиза, валија му је саопштио да су захтеви Србије потпуно оправдани, да је он у потпуности упознат са проблемима на граници Нишког санџака и Крушевачког округа, нагласивши „да нигде у свету нема злочина као ових што чине Арнаути“. Кривицу за дотадашње пљачкашке упаде свалио је на османске власти, истакавши да нису реаговале како треба, нити о проблемима на граници обавештавале Порту. Најодговорнијим је сматрао локалне власти у Прокупачкој и Куршумлијској кази, притом оптуживши поједине тамошње мештане да су помагале лоповима, чиме су били индиректни саучесници у крађи стоке. Уверавао је Петровића како је намеран да стане на пут упадима пљачкаша, те да само чека налог из Цариграда, пошто је поводом тога писао Високој Порти, неколико дана пре његовог доласка. С обзиром на то да писма кнеза Александра и београдског мухафиза потврђују наводе које је он изнео у писму послатом Порти, управо је због тога, нагласио је Мехмед Хуршид-паша, оригинале писама из Београда послао у Цариград, као потврду његовог већ учињеног саопштења. Копије поменутих писама требало је да пошаље и у Видин, јер је имао налог од Порте да се о важним питањима посаветује са видинском валијом.<sup>12</sup>

---

<sup>11</sup> *Србске новине*, бр. 11, 6/18. фебруар 1843; ДАС, Збирка Драгослава Страњакловића (=ЗДС), к. 3, Ф III, А. Петронијевић – Р. Петровићу, Београд, 24. новембар / 6. децембар 1850.

<sup>12</sup> ДАС, МИД–И, 1850, Ф IV, Р 204, Р. Петровић – Попечитељству унутрашњих дела, Крушевац, 13/25. децембар 1850; исти – истом, Крушевац, 13/25. децембар 1850; ЗДС, к. 3, Ф III, исти – И. Гарашанину, Крушевац, 13/25. децембар 1850; исти – А. Петронијевићу, Крушевац, 13/25. децембар 1850.

Радован Петровић је остао у Нишу три дана. Будући да је највише боравио у пашином конаку, имао је прилику да често разговара са њим и боље га упозна. Успео је да му детаљно представи колики проблем су представљали упади пљачкаша из Прокупачке и Куршумлијске казе у Крушевачки округ. Истакао је да су тиме највише били погођени мештани пограничних села који су се стално обраћали српским властима да их „ослободе од тог зулума“. Приликом разговора, ласкао је Мехмед Хуршид-паши, уверавајући га да њега српска влада сматра за „најбољег од свих пограничних паша“, као и да рачуна да ће управо он успети да спречи даље пљачкашке упаде. У случају успеха, моћи ће да рачуна на наклоност српског кнеза, нагласио му је Петровић.<sup>13</sup>

Валија је оставио изузетан утисак на крушевачког окружног начелника, јер му уопште није недостајало такта и умешности приликом опхођења и разговора са изаслаником Србије. Петровић га је описао као веома доброг и образованог човека, наклоњеног хришћанима у Нишком санџаку: „Особито христјане љуби, а Турке у Нишу не воли и за њих говори да оваки[x] рђави[x] људи нигди видео није“. Мехмед Хуршид-паша је током разговора изражавао велику наклоност према кнезу Александру и Србији. Више пута је наглашавао да само заједничким садејством са српском владом може да се реши питање накнаде штете оштећеним лицима и спрече даљи упади лопова из Прокупачке и Куршумлијске казе. Приликом последњег сусрета, поклонио је Петровићу два енглеска пиштоља, која су се налазила у посебној кутији. Оружје је припадало његовом брату – упокојеном румелијском сераскеру Мехмед Решид-паши,<sup>14</sup> а на кутији је златним словима било урезано покојничково име. Пиштоље му је поклонио као залог њиховог пријатељства и у спомен на преминулог брата. Посебно је занимљиво поменути како се, на растанку, паша три пута пољубио са крушевачким окружним начелником и његовим сином Миланом Петровићем, којег је отац повео у Ниш, ради упознавања са турским обичајима. Гест Мехмед Хуршид-паше позитивно је изненадио Радована Петровића, а још више пашин аманет да га позове на свадбу, када буде женио сина. Почаствован и одушевљен личношћу, опхођењем и гестовима нишког валије, Петровић је предложио Авраму Петронијевићу, кнежевском представнику и министру иностраних дела,

---

<sup>13</sup> ДАС, МИД–И, 1850, Ф IV, Р 204, Р. Петровић – Попечитељству унутрашњих дела, Крушевац, 13/25. децембар 1850; ЗДС, к. 3, Ф III, исти – А. Петронијевићу, Крушевац, 13/25. децембар 1850.

<sup>14</sup> Мехмед Решид-паша је био румелијски сераскер и мушир у периоду од септембра 1843. до јануара/февруара 1847. године, када је преминуо. М. Süreyya, *Sicill-i Osmani*, 5, İstanbul, 1996, 1381.

да би било корисно да српска влада издејствује на Порти пашино унапређење у ранг везира, с циљем да се учврсти пријатељство са њим.<sup>15</sup>

Важно је указати да је Мехмед Хуршид-паша дошао у Ниш у рангу мирмирана. Позитивна препорука Србије могла је да има утицаја на његов унапређење, нарочито ако би се за то заузео Петронијевић, који је имао добре позиције у Цариграду.<sup>16</sup> С обзиром на то да би отклањање проблема на граници Крушевачког округа и Нишког санцака у великој мери утицало на то, паша се, према нашем мишљењу, и из тог разлога залагао да се спрече даљи пљачкашки упади и оштећенима надокнаде штете. Узимајући у обзир наведено, постаје јасније због чега је он срдачно примио Радована Петровића, уверавао га да ће се заузети на Порти да се испуне захтеви српске владе. Својим поступцима успео је да одушеви крушевачког окружног начелника, свакако у намери да се представи као велики пријатељ Србије. У таквом тону написао је и писмо кнежевском представнику, истичући да је намеран да се „злу једном стане на крај“ и да само чека наређење Високе Порте.<sup>17</sup> Не треба ни пренебрегнути чињеницу да је Мехмед Хуршид-паша био ваљан провинцијски управник, који је, као што је већ речено, сузбијао насиља и злоупотребе и настојао да на територији под његовом контролом влада ред и мир, што је било познато у Цариграду. Препорука српске владе, поново наглашавамо, свакако би му добродошла и још једном потврдила Порти да је реч о човеку који ревностно испуњава своју дужност и заслужује унапређење.

Пошто се упознао са ставом нишког валије, кнез Александар је, у писму које му је послао, изразио задовољство и обавестио га да ће се Србија поводом проблема на граници обратити Порти посредством Константина Николајевића, српског капућехаје у Цариграду.<sup>18</sup> Наиме, Николајевић је добио налог да кнежево писмо преда министру иностраних дела Мехмед Емин Али-паши<sup>19</sup> и представи му проблеме на граници Крушевачког округа и Прокупачке и Куршумлијске казе. Капућехаја је требало и да затражи од османског министра иностраних

---

<sup>15</sup> ДАС, ЗДС, к. 3, Ф III, Р. Петровић – А. Петронијевићу, Крушевац, 13/25. децембар 1850.

<sup>16</sup> Види: Р. Ј. Поповић, *Аврам Петронијевић 1791–1852*, Београд, 2012.

<sup>17</sup> ДАС, МИД–И, 1850, Ф IV, Р 204, Мехмед Хуршид-паша – А. Петронијевићу, Ниш, 15. сафер 1267 / 20. децембар 1850.

<sup>18</sup> ДАС, МИД–И, 1850, Деловодни протокол (=ДП), бр. 2.700.

<sup>19</sup> Мехмед Емин Али-паша (1814–1871), османски државник и дипломата; седам пута је био министар иностраних дела (1846–1848, 1848–1852, 1854–1856, 1856, 1857–1859, 1861, 1861–1867) и пет пута велики везир (1852, 1855–1856, 1858–1859, 1861, 1867–1871). К. Beydilli, *Ali Paşa, Mehmed Emin (1814–1871)*, İA, 2. Cilt, İstanbul, 1989, 425–426.



дела да се пружи сва неопходна помоћ и подршка нишком паши, због тога што се пљачкашки упади не могу више трпети. Осим тога, наређено му је да се обрати и осталим османским великодостојницима у Цариграду, који би могли утицати да се уваже српски захтеви и реше проблеми на граници.<sup>20</sup>

Писмо Мехмед Хуршид-паше и обраћање српског капућехаје наишли су на позитивну реакцију Порте. Велики везир је у пролеће 1851. издао наређење нишком валији да формира комисију, састављену од чланова нишког мецлиса.<sup>21</sup> Према инструкцијама које су стигле валији, чланови комисије је требало да иду заједно са оштећеним лицима по селима Прокупачке и Куршумлијске казе и траже своју стоку. Нишки паша је добио и дозволу да може ангажовати војску, ради хватања лопова, ако то буде потребно. Српска влада је поново упутила у Ниш Радована Петровића, који је требало да буде на лицу места и прати да ли се Портини наређења спроводе у дело.<sup>22</sup>

Након доласка у Ниш, Петровић се уверио да је Мехмед Хуршид-паша спреман да испуни налог из Цариграда, али да га у томе омета нишки мецлис, који није сагласан са наређењем великог везира. Главни њихов аргумент је био да ће спровођење наређења у дело довести до побуне Арнаута, који неће презати да нападну и сам Ниш. На став мецлиса, према тврђењу крушевачког окружног начелника, утицали су локални хришћански трговци који су, водећи рачуна о својим трговачким интересима, „пунили главе Турцима“ да ће побуњени Арнаути спалити нишку чаршију. Чврст став мецлиса онерасположио је валију, који се жалио Петровићу да због тога ноћима не спава, те да би он, када би био у могућности, лично исплатио оштећена лица. Међутим, када му је крушевачки окружни начелник саопштио да ће бити принуђен да пише својој надређеној власти, паша је без проблема сломио отпор мецлиса и формирао комисију коју је упутио на терен – у Прокупачку и Куршумлијску казу. С обзиром на то

---

<sup>20</sup> ДАС, МИД–И, 1850, Ф IV, Р 204, А. Петронијевић – К. Николајевићу, Београд, 20. децембар 1850 / 1. јануар 1851.

<sup>21</sup> Мецлис/шура – саветодавно провинцијско веће у саставу којег су улазили представници локалних муслимана и немуслимана. Мецлисом је председавао провинцијски управник, а члан већа по положају је био и локални кадија. Опширније о томе: А. Akyıldız, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilâtında Reform 1836–1856*, İstanbul, 1993, 177–180.

<sup>22</sup> *Дипломатско представништво Србије у Цариграду, I (1830–1858)*, приредили М. Перишић, А. Марковић, С. Рајак, Београд, 2015, бр. 360; Б. Перуничкић, *Алексинац и околнина*, Београд, 1978, бр. 314; ДАС, МИД–И, 1851, Ф VI, Р 135, Попечитељство иностраних дела – Р. Петровићу, Београд, 19/31. март 1851; Министарство унутрашњих дела – Полицајно одељење (=МУД–П), 1852, Ф VIII, Р 35, исто – Попечитељству унутрашњих дела, Београд, 19. јун / 1. јул 1851.

да комисија, као што се и очекивало, није успела ништа конкретно да уради, валија је покренуо војску; заједно са њим у поход кренуо је и Радован Петровић.<sup>23</sup>

Арнаути су покушали да пруже отпор, али су доживели пораз. Војна интервенција Мехмед Хуршид-паше имала је за резултат проналазак мањег дела покрадене стоке – 531 овце, 403 козе, 102 вола, 87 крава, 44 телади, 51 коњ, 63 кобиле и 11 ждребади. Кажемо мањег дела, због тога што је до краја 1850. украдено – 1.088 оваца, 448 коза, 643 вола, 97 крава, 522 коња и 283 кобиле.<sup>24</sup> Пограничним османским властима које су се налазили под његовом надлежношћу издао је наређење да убудуће спречавају прелазак лопова у Србију, а уколико до тога дође, онда да у што краћем року пронађу покрадену стоку. Паша је писао и скопском валији Мехмед Тосун-паши да се изнађу лопови из Вучитрнске и Приштинске казе,<sup>25</sup> да би се надокнадиле штете покраденим лицима из Јошаничког и Козничког среза. Међутим, на том плану није ништа конкретно урађено.<sup>26</sup>

Кнез Александар, Петронијевић и поједини министри упутили су писма захвалности, како Мехмед Хуршид-паши, тако и великом везиру Мустафа Решид-паши<sup>27</sup> и министру иностраних дела Мехмед Емин

---

<sup>23</sup> ДАС, ЗДС, к. 3, Ф III, Р. Петровић – А. Петронијевићу, Ниш, 31. март / 12. април 1851; исти – истом, Ниш, 2/14. април 1851; исти – истом, Ниш, 7/19. април 1851; исти – истом, Ниш, 11/23. април 1851; исти – истом, Ниш, 21. април / 3. мај 1851; С. Радојичић – Т. Ковачевићу, Ниш, 24. мај / 5. јун 1851; Р. Петровић – А. Петронијевићу, Прокупље, 4/16. јун 1851; исти – истом, Прокупље, 11/23. јун 1851; МИД–И, 1851, Ф VI, Р 135, исти – истом, Ниш, 25. април / 7. мај 1851; МУД–П, 1852, Ф VIII, Р 35, А. Петронијевић – Попечитељству унутрашњих дела, Београд, 19. јун / 1. јул 1851.

<sup>24</sup> ДАС, МИД–И, 1851, Ф VI, Р 135, Р. Петровић – Попечитељству иностраних дела, Прокупље, 10/22. јун 1851; Мехмед Хуршид-паша – кнезу А. Карађорђевићу, Ниш, 3. рамазан 1267 / 2. јул 1851; А. Петронијевић – истом, Београд, 27. јун / 9. јул 1851.

<sup>25</sup> Скопски ејалет је административно био подељен на три санџака – Скопски, Призренски и Приштински. Вучитрнска и Приштинска каза су биле део Приштинског санџака. Види: М. Јагодић, *Србија и Стара Србија (1839–1868). Наслеђе на југу*, Београд, 2015, 7–8.

<sup>26</sup> ДАС, МУД–П, 1852, Ф VIII, Р 35, А. Петронијевић – Попечитељству унутрашњих дела, Београд, 19. јун / 1. јул 1851; Попечитељство унутрашњих дела – Начелству Окружја крушевачког, Београд, 4/16. јул 1851; МИД–И, 1851, Ф VI, Р 135, Мехмед Хуршид-паша – кнезу А. Карађорђевићу, Ниш, 3. рамазан 1267 / 2. јул 1851; Мехмед Тосун-паша – кнезу А. Карађорђевићу, Скопље, 3. зилкаде 1267 / 30. август 1851; исти – истом, 14. зилхице 1267 / 10. октобар 1851.

<sup>27</sup> Мустафа Решид-паша (1800–1858), османски државник и дипломата. Три пута је био министар иностраних дела (1837–1838, 1839–1841, 1845–1846) и шест пута велики везир (1846–1848, 1848–1852, 1852, 1854–1855, 1856–1857, 1857–1858). К. Beydilli, *Mustafa Resid Paşa (1800–1858)*, İA, С. 31, İstanbul, 2006, 348–350.

Али-паши, што су се заузели да се испуне захтеви Србије.<sup>28</sup> Иако није пронађен велики број покрадене стоке, нити оштећенима исплаћена новчана надокнада, први пут је поводом захтева српске владе да се реши питање крађа у пограничним куршевачким селима, урађено нешто конкретно на терену. Истичемо да је залагање Мехмед Хуршид-паше да се реши овај проблем, утицало на Порту да га почетком 1852. премести из Ниша и именује за мухафиза Београда.<sup>29</sup>

\*\*\*

Учестале крађе стоке у пограничним селима Крушевачког и Козничког среза Крушевачког округа, које су вршили Арнаути и поједини Срби из Прокупачке и Куршумлијске казе Нишког санџака, довели су до честих жалби покрадених мештана. Кнез Александар и влада су поводом тога предузели конкретне кораке у Нишу и Цариграду. У Ниш је крајем 1850. и у пролеће 1851. слат Радован Петровић, крушевачки окружни начелник, који је поводом тога преговарао са нишким валијом Мехмед Хуршид-пашом. Константин Николајевић, српски капућехаја у Цариграду, детаљно је упознао са проблемима на граници министра иностраних дела Мехмед Емин Али-пашу. Упорност Србије, жеља нишког валије да се проблеми на граници отклоне и одличност Порте да се томе стане на крај, имала су за крајњи резултата предузимање војне интервенције у Прокупачкој и Куршумлијској кази и делимично обештећење покрадених. Српска влада је потраживала 1.088 оваца, 448 коза, 643 вола, 97 крава, 522 коња и 283 кобиле, док је нишка паша успео да изнађе и поврати 531 овцу, 403 козе, 102 вола, 87 крава, 44 телади, 51. коња, 63 кобиле и 11 ждребади. Истичемо да, иако није повраћен велики део покрадене стоке, нити су сва оштећена лица добила накнаду, први пут су Порте и нишке османске власти предузели конкретне мере да се реши питање

---

<sup>28</sup> ДАС, МИД–И, 1851, Ф VI, Р 135, кнез А. Карађорђевић – Мехмед Хуршид-паши, Београд, 29. јун / 11. јул 1851; исти – Мустафа Решид-паши, Београд, 29. јун / 11. јул 1851; исти – Мехмед Емин Али-паши, Београд, 29. јун / 11. јул 1851; А. Петронијевић – истом, Београд, 29. јун / 11. јул 1851; И. Гарашанин, А. Симић – Мехмед Хуршид-паши, Београд, 29. јун / 11. јул 1851; Мустафа Решид-паша – кнезу А. Карађорђевићу, Цариград, 8. шевал 1267 / 6. август 1851.

<sup>29</sup> Мехмед Хуршид-паша је дошао у Београд 17. фебруара 1852. године. У првој половини августа исте године унапређен је у чин мушира и именован за босанског валију. Из Београда је отишао за Сарајево 5. септембра. Валија Босанског ејалета је био до септембра 1856, када је смењен. Потом је био валија Сидона (1857–1860) и Кутахије (1872). Преминуо је у Јенишехиру 1876. године. М. Süreyya, *Sicill-i Osmani*, 2, İstanbul, 1996, 679–680; А. М. Савић, *Кнежевина Србија и Османско царство (1839–1858)*, необјављена докторска дисертација, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд, 2021, 61–62.

пљачкашких упада у Крушевачки и Кознички срез. У томе је значајну улогу имао нишки валија Мехмед Хуршид-паша, који је, због тога што је одржава добросуседске односе са српском владом и пограничним српским властима, али и настојао да се покаже као пријатељ Србије, почетком 1852. године именован за београдског мухафиза.

## Библиографија

### Необјављени извори

Архив Српске академије наука и уметности (АСАНУ)

1. Историјска збирка (ИЗ)

Државни архив Србије (ДАС)

1. Збирка Драгослава Страњакловића (ЗДС)

2. Министарство иностраних дела – Инострано одељење (МИД–И)

3. Министарство унутрашњих дела – Полицајно одељење (МУД–П)

4. Министарство унутрашњих дела – Санитетско одељење (МУД–С)

### Објављени извори

1. Перуничкић Бранко, *Алексинач и околина*, Београд, 1978.

2. *Дипломатско представништво Србије у Цариграду, I (1830–1858)*, приредили М. Перишић, А. Марковић, С. Рајак, Београд, 2015.

3. Поповић Љубодраг А., *Шематизам Кнежевине Србије 1839–1851*, Београд, 1999.

4. Süreyya Mehmed, *Sicill-i Osmani*, 2, 5, İstanbul, 1996.

### Периодика

1. *Србске новине*

### Литературе

1. Aličić Ahmed S., *Uređenje Bosanskog ejaleta od 1789. do 1878. godine*. Sarajevo, 1983.

2. Akyıldız Ali, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilâtında Reform 1836–1856*, İstanbul, 1993.

3. Исти, *Tanzimat*, TDV İslam Ansiklopedisi, С. 40, İstanbul, 2011, 1–10.

4. Beydilli Kemal, *Ali Paşa, Mehmed Emin (1814–1871)*, TDV İslam Ansiklopedisi, 2. Cilt, İstanbul, 1989, 425–426.

5. Исти, *Mustafa Reşid Paşa (1800–1858)*, TDV İslam Ansiklopedisi, С. 31, İstanbul, 2006, 348–350.

6. Birken Andreas, *Die Provinzen des Osmanischen Reiches*, Wiesbaden, 1976.
7. Јагодић Милош, *Србија и Стара Србија (1839–1868). Наслеђе на југу*, Београд, 2015.
8. Љушић Радош, *Кнежевина Србија (1830–1839)*, Београд, 1986.
9. Исти, *Српска државност 19. века*, Београд, 2008.
10. Osmani Mead, *XIX. Yüzyılda Niş Sancağı*, необјављен мастер рад, Универзитет Улудаг, Институт за друштвене науке – Одељење за исламску историју и уметност, Бурса, 2011.
11. Исти, *Arşiv Belgelerine Göre Niş Sancağı (1839–1878)*, необјављена докторска дисертација, Универзитет Улудаг, Институт за друштвене науке – Одељење за исламску историју и уметност, Бурса, 2018.
12. Поповић Радомир Ј., *Аврам Петронијевић 1791–1852*, Београд, 2012.
13. Ранђеловић Милан, *Османски управници Ниша у XIX веку (1799–1878)*, Ниш, 2022.
14. Ризај Скендер, *Устројство Нишког ејалета*, Врањски гласник VI, Врање 1970, 305–314.
15. Савић Александра М., *На граници Кнежевине Србије: Пиротска каза (1839–1856)*, Пирот – од турске касабе до модерног града, преко Берлина и Версаја, зборник радова, ур. М. Јагодић, Пирот, 2018, 7–20.
16. Исти, *Кнежевина Србија и Османско царство (1839–1858)*, необјављена докторска дисертација, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд, 2021.
17. Стојанчевић Владимир, *Јужнословенски народи у Османском царству од Једренског мира 1829. до Париског конгреса 1856. године*, Београд, 1971.
18. Ubcini Abdolonyme, *Lettres sur la Turquie, I*, Paris, 1853.

## **THE VALI OF NIŠ MEHMED HURSHID PASHA AND CATTLE THEFT IN THE BORDER VILLAGES OF KRUŠEVAC DISTRICT 1850–1851.**

### Summary:

This paper is dedicated to cattle theft in the border villages of the district of Kruševac, which was carried out by Albanians and some Serbs from the Prokuplje and Kuršumlija kaza of the Niš sanjak. During 1850, a large number of cattle were stolen from the inhabitants of the border villages of Kruševac district. On this occasion, Prince Aleksandar Karađorđević (1842–1858) sent Radovan Petrović, the chief of Kruševac district, to Niš. The vali of Niš Mehmed Hurshid Pasha, wrote to the Sublime Porte regarding the problems at the border, and Mehmed Emin Ali Pasha, the Minister of Foreign Affairs, Konstantin Nikolajević, the Serbian representative in Constantinople – *kapı kethüdası*, addressed the same issue. In the spring of 1851, on the orders from Constantinople, the vali of Niš went with the army to the kazas of Prokuplje and Kuršumlija and found 1,292 heads of stolen cattle, which represented 41.9% of the stolen livestock. Although not all of the stolen cattle were returned, for the first time the Ottoman authorities carried out a military action to return the cattle that had been stolen from the inhabitants of the border villages of the Kruševac district. Mehmed Hurshid Pasha played a significant role in that. For this reason, at the beginning of 1852, he was appointed the muhafiz of Belgrade.